

Sygn. akt III CZP 72/14

POSTANOWIENIE

Dnia 10 października 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Kwaśniewski (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

SSN Barbara Myszka

Protokolant Katarzyna Bartczak

w sprawie z wniosku wierzyciela Banku Spółdzielczego w W.
przy uczestnictwie dłużnika M. M.
o nadanie klauzuli wykonalności,
na posiedzeniu jawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 10 października 2014 r.
na skutek zagadnienia prawnego
przedstawionego przez Sąd Okręgowy w K.
postanowieniem z dnia 30 czerwca 2014 r.,

"Czy art. 98 ust. 2 Prawa bankowego stanowi podstawę do wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko następcom prawnym (z tytułu spadkobrania) dłużnika banku?"

odmawia podjęcia uchwały.

UZASADNIENIE

Wątpliwości prawne Sądu Okręgowego, przedstawiającego zagadnienie prawne, powstały w związku z następującym stanem faktycznym.

Kredytobiorca zawarł z bankiem umowę kredytową w 2007 r.; zmarł w 2009 r. i w związku z tym zapadło postanowienie o stwierdzeniu nabycia po nim spadku. Spadek nabyła z dobrodziejstwem inwentarza żona zmarłego. W 2003 r. bank - kredytobiorca wystawił bankowy tytuł egzekucyjny b.t.e. przeciwko następcy prawnemu kredytobiorcy (jego żonie) i wystąpił o nadanie temu tytułowi klauzuli wykonalności. Sąd Rejonowy oddalił wniosek Banku wyjaśniając, że bankom nie przysługuje uprawnienie do wystawiania b.t.e. przeciwko spadkobiercom ich dłużnika, co najwyżej mogą one wystąpić o nadanie klauzuli wykonalności b.t.e., wystawionemu już przeciwko kredytobiorcy.

Rozpoznając zażalenie banku, Sąd Okręgowy zwrócił uwagę na rozwój dotychczasowego orzecznictwa Sądu Najwyższego w tej materii, dopuszczającego możliwość wystawiania b.t.e. przeciwko spadkobiercy kredytobiorcy, który zawarł z bankiem umowę kredytu i złożył oświadczenie o poddaniu się egzekucji (art. 97 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r.- Prawo bankowe; Dz.U. z 2002 r., nr 72, poz. 665 ze zm.; cyt. dalej jako „prawo bankowe z 1997 r.”). Sąd Okręgowy wskazał jednak na wyrażane w literaturze odmienne stanowisko i zdecydowaną krytykę tej linii orzecznictwa Sądu Najwyższego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy nie dostrzega potrzeby rozstrzygnięcia przedstawionego przez Sąd Okręgowy zagadnienia jednego z następujących powodów.

We wstępnej części postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 30 czerwca 2014 r. znalazło się pytanie, czy art. 98 ust. 2 prawa bankowego może stanowić podstawę do wystawienia b.t.e. przeciwko następcom prawnym (spadkobiercom dłużnika banku). Natomiast z części motywacyjnej tego postanowienia wynika, że wątpliwości Sądu mają zasięg znacznie szerszy, ponieważ odnoszą się w ogóle do kwestii dopuszczalności wystawienia przez bank de lege lata b.t.e. przeciwko

spadkobiercom osoby, która dokonała czynności bankowej bezpośrednio z bankiem i złożyła oświadczenie o poddaniu się egzekucji, a przed śmiercią tej osoby bank nie wystawił przeciwko niej b.t.e. (s. 2-3 uzasadnienia postanowienia). Oznacza to, że treść ostatecznie przedstawionego Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego zasadniczo nie odpowiada problemowi, którego sposób rozwiązania spowodował istotne wątpliwości prawne po stronie Sądu. Świadczy o tym dokonany w uzasadnieniu postanowienia przegląd wypowiedzi Sądu Najwyższego w analizowanej materii. Nie istnieje zatem potrzeba prawna dokonywania odpowiedzi na przedstawione w wersji obecnej pytanie Sądu Okręgowego. Niezależnie od tego trzeba stwierdzić, że zarówno w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. uchwała z dnia 7 stycznia 2004 r., III CZP 98/03, OSNC 2005, poz. 27), jak i w piśmiennictwie przyjmuje się, że art. 98 ust. 2 nie stanowi podstawy do wystawienia przez bank b.t.e. przeciwko spadkobiercom dłużnika banku. Przepis ten reguluje bowiem jedynie kwestię możliwości nadania klauzuli wykonalności b.t.e., wystawionemu przez bank w razie nastąpienia określonych w nim zdarzeń prawnych (w tym też spadkobrania) po dokonaniu czynności bankowej (tj. po powstaniu stosunku obligacyjnego pomiędzy bankiem i dłużnikiem - spadkodawcą).

W powołanym przez Sąd Okręgowy piśmiennictwie nie przedstawiono dostatecznie przekonujących argumentów pozwalających na podważenie ustabilizowanego stanowiska Sądu Najwyższego, zgodnie z którym bank jest uprawniony do wystawienia b.t.e. przeciwko spadkobiercom dłużnika będącego osobą wymienioną w art. 97 ust. 1 prawa bankowego z 1997 r. i nadania takiemu tytułowi sądowej klauzuli wykonalności (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2010 r., III CZP 18/10, OSNC 2010, z. 12, poz. 157; uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2008 r., III CZP 132/08, OSNC 2009 z. 12, poz. 157). Podstawę wystawienia b.t.e. przez bank stanowi art. 96 ust. 2 prawa bankowego z 1997 r. Następca prawny dłużnika banku wstępuje w prawa i obowiązki majątkowe dłużnika, w tym także w całą sytuację prawną poprzednika prawnego wytworzoną m.in. złożeniem przez dłużnika oświadczenia o poddaniu się egzekucji w zakresie zindywidualizowanego roszczenia banku.

Także ogólny następca banku – wierzyciela mógłby korzystać z uprawnienia przewidzianego w art. 96 ust. 2 prawa bankowego z 1997 r. Odnoszą się do niego prawne skutki oświadczenia dłużnika banku (poprzednika prawnego) o poddaniu się egzekucji (art. 97 ust. 2 prawa bankowego z 1997 r.).

Należy jednocześnie stwierdzić, że przedstawiona w literaturze krytyka stanowiska Sądu Najwyższego, wyrażonego w dwóch wspomnianych uchwałach, odwołuje się do już wcześniej podnoszonej, nieoryginalnej argumentacji prawnej (m.in. rzekome pozbawienie spadkobiercy dłużnika banku prawa do sądu, sugestia niedopuszczalności ekstensywnego interpretowania art. 96 ust. 2 prawa bankowego w postaci rozszerzania uprawnienia banku do wystawiania b.t.e. także wobec osób, które nie zawierały umowy bezpośrednio z bankiem, bezpodstawne zrównywania prawne oświadczenia o poddaniu się egzekucji z innymi tzw. umowami procesowymi lub z czynnościami, skutecznymi zawsze także wobec następców prawnych dłużnika banku).

Nie może być uznane za uzasadnione podnoszone w literaturze ogólne twierdzenie, że uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2010 r., III CZP 88/10 jest niezgodna z fundamentami prawa konsumenckiego UE. Także w tej materii wypowiedział się już Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 26 stycznia 2005 r., P 10/04 (OTK-A 2005, nr 1, poz. 7). Wprawdzie w 2013 r. zgłoszone zostały projekty zreformowania instytucji b.t.e., jednakże np. w ustawie z dnia 9 maja 2014 r. o prawach konsumenta (Dz.U. z 2014 r., poz. 827) ani wprost lub pośrednio nie doszło do ograniczenia możliwości posługiwania się przez banki b.t.e. m.in. wobec spadkobierców dłużników banku (konsumentów). Jedynie w art. 39 ust. 1 pkt 20 tej ustawy wspomina się ogólnie o obowiązku banku (zawierającego z konsumentem umowę dotyczącą usług finansowych na odległość) poinformowania konsumenta o żądaniu od niego oświadczenia o poddaniu się egzekucji, przewidzianego w art. 97 ust. 1 prawa bankowego z 1997 r.

Co więcej, ograniczeń w wystawianiu przez bank b.t.e. przeciwko spadkobiercom dłużnika banku (tzw. seniora zawierającego z bankiem „umowę odwróconego kredytu hipotecznego”) nie przewidziano także w projekcie ustawy o odwróconym kredycie hipotecznym z dnia 2 maja 2014 r. (Nr druku 2392/VI).

Tymczasem spadkobierców seniora (kredytobiorcę) może obciążać obowiązek spłaty przyznanego seniorowi kredytu i jednocześnie mogą oni odpowiadać jako dłużnicy rzeczowi za to zadłużenie w związku z ustanowieniem hipoteki na przedmiotach majątkowych spadkobiercy objętych dziedziczeniem. Spadkobiercy seniora nie są stroną umowy odwróconego kredytu hipotecznego.

Należy ponadto zaznaczyć, że w judykaturze Sądu Najwyższego dopuszczono możliwość objęcia treści oświadczeń kontrahentów banku (konsumentów) o poddaniu się egzekucji abstrakcyjną kontrolą sądową także wówczas, gdy oświadczenie takie umieszczono we wzorcu umownym banku (zob. ostatnio - wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2014 r., I CSK 183/13, OSNC 2014, nr 10, poz. 105). Z akt sprawy wynika, że oświadczenie zmarłego kredytobiorcy o poddaniu się egzekucji znajduje się w treści umowy kredytowej (§ 11 tej umowy). Rzecz jasna, abstrakcyjna kontrola treści takiego oświadczenia egzekucyjnego kredytobiorcy nie mogłaby prowadzić do wyłączenia możliwości wystawienia przez bank - kredytodawcę b.t.e. wobec spadkobierców kredytobiorcy, skoro de lege lata bank jest uprawniony - jak już wcześniej wyjaśniono - do wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko spadkobiercom osób wymienionych w art. 97 ust. 1 prawa bankowego z 1997 r.

Z przedstawionych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.